

The Relation between Prospective Teachers' Locus of Control and Their Beliefs of Self Efficacy*

Hasan DEMİRTAŞ

Inonu University, Malatya - TURKEY

Esra Mutlu YENER

Ministry of National Education, Malatya - TURKEY

Article History

Submitted: 28.06.2019

Accepted: 18.10.2019

Published Online: 19.10.2019

Keywords

Preservice Teachers
Locus of Control
Self-Efficacy Beliefs

DOI: 10.29129/inujgse.583902

Abstract

Purpose: The aim of this study is to determine the relation between prospective teachers' locus of control and their beliefs of self efficacy. In this study, prospective teachers' locus of control and the level of their beliefs of self efficacy, and whether these levels can differ depending on gender, the class of study, the type of graduated high school, whether there is any relation between locus of control and self efficacy and whether locus of control can predict the self efficacy were investigated.

Design & Methodology: In the study, relational and casual scanning method was used 3611 students, studying at Inonu University Faculty of Education in 2017-2018 Academic Year constitute the population of the study. 347 prospective teachers, chosen by stratified sampling method constitute the sample of the study.

Findings: As a result of this study, the level of prospective teachers' self efficacy was found "fair enough" with an average of 3.72 and their locus of control was found "not very convenient" with an average of 2,59, It was determined that the prospective teachers' locus of control and their beliefs of self efficacy don't have significant differences depending on gender, the class of study and the graduated high school factor. A negative significant relationship between the locus of control and the belief of self efficacy was found. The prospective teachers' locus of control predicts their beliefs of for self efficacy significantly and explains the variance of self efficacy about 14%.

Implications & Suggestions: In order to make teacher candidates more internally supervised, courses and subjects that will improve personality traits can be included in the curriculum. Activities such as symposiums, panels and conferences will be organized to improve teacher candidates' locus of control and self-efficacy beliefs.

*This article is based on a thesis prepared in the supervision of Assoc. Prof. Dr. Hasan DEMİRTAŞ in the field of Educational Administration at İnönü University Department of Educational Sciences, named "The Research of Pre-Service Teachers' Locus of Control and Their Sense of Self Efficacy"

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançları Arasındaki İlişki*

Hasan DEMİRTAŞ

İnönü Üniversitesi, Malatya - TÜRKİYE

Esra Mutlu YENER

Milli Eğitim Bakanlığı, Malatya - TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 28.06.2019

Kabul: 18.10.2019

Online Yayın: 19.10.2019

Anahtar Sözcükler

Öğretmen Adayı
Denetim Odağı
Öz Yeterlik İnanç

DOI: 10.29129/inugse.583902

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmada öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi ve bu düzeylerin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, mezun olunan lise türü değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı, denetim odağı ve öz yeterlik arasında ilişki olup olmadığı ve denetim odağının öz yeterliliği anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi ve nedensel karşılaştırmalı desen kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017- 2018 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 3611 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 347 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Bulgular: Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyleri 3.72 ortalama ile "oldukça yeterli" düzeyde ve denetim odağı ise 2.59 ortalama ile "pek uygun değil" düzeyinde bulunmuştur. Öğretmen adaylarının denetim odağının ve öz yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Denetim odağı ile öz yeterlik inancı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik inançlarını anlamlı bir şekilde yordamakta ve öz yeterliliğe ilişkin varyansın yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır.

Sonuçlar ve Öneriler: Öğretmen adaylarının içten denetimli olması için ders programlarında kişilik özelliklerini geliştirecek ders ve konulara yer verilebilir. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inanç düzeylerini geliştirecek sempozyum, panel, konferans gibi etkinlikler düzenlenebilir.

*Bu makale İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalında Doç. Dr. Hasan Demirtaş danışmanlığında hazırlanan "Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz-yeterlik Algıları Arasındaki İlişki" başlıklı tez esas alınarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılda bilim, teknoloji, ekonomi ve toplumsal alanlarda hızlı bir değişim ve gelişim meydana gelmektedir. Teknolojik ve ekonomik olarak gelişmek isteyen ülkelerin eğitilmiş insan gücüne ihtiyacı vardır. Hızla değişen dünyada toplumların bu değişime ayak uydurabilmesi için, yeni fikirler üreten, araştıran, sorgulayan bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bireylerin yetiştirilmesi de eğitim yoluyla olur (Özer ve Gelen, 2008: 41).

Eğitim, bireyi toplumsal ve mesleki hayata hazırlama, gerekli bilgi beceri ve kişilik özellikleri kazandırma ve istendik yönde davranış değiştirme sürecidir. Eğitim bireyin toplumsallaşmasını sağlar. Toplumun kültürel değerleri bireylere eğitim yoluyla aktarılır. Eğitim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Okul ise eğitim sürecinin planlı olarak yürütüldüğü yerdir. Okullarda yürütülen planlı, programlı öğretme faaliyetlerine öğretim denir. Bireyin toplumsal hayatında ailesi, akranları ve kendisinden deneyimli diğer kişiler bireye tecrübe ve bilgilerini aktararak öğreten konumunda olabilirler. Fakat bu kişiler öğretmen değildir. Çünkü öğretmenlik mesleği uzmanlık gerektiren bir meslektir. Öğretmen, formal eğitim kurumlarında öğretim görevini yerine getiren uzman kişilerin yaptığı meslek olarak tanımlanabilir (Özden, 2004: 7-8).

Öğretmen eğitim öğretim sürecini düzenleyen, istendik davranışları kazandıran profesyonel kişidir (Sönmez, 2003: 3). Başka bir ifadeyle öğretmen, eğitim sisteminin farklı kademelerinde öğretme öğrenme sürecini gerçekleştiren alan bilgisi, genel kültür ve mesleki bilgi beceri bakımından üst düzeyde niteliklere sahip, alanında uzman olan kişilerin yaptığı meslektir (Ünal ve Ada, 2001: 25).

Toplumsal olarak ilerleyebilmek için okullarda iyi bir eğitim veriliyor olması gerekmektedir. Bu okullardaki başarının sağlanabilmesi için nitelikli öğretmenlere ihtiyaç vardır (Seferoğlu, 2004: 40).

Eğitim sisteminin en önemli unsuru öğretmenlerdir. Ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden kalkınması, öğretmenlerin görevlerini iyi yapmalarına bağlıdır. Bu yüzden öğretmenlerin ülkenin ve çağın beklentilerine cevap verecek şekilde yetiştirilmesi gerekir (Yetim ve Göktaş, 2004: 542). Literatüre göre, öğretmenlerin üç alanda yeterli olması gerekir. Öğretmenlerin alan bilgisi, genel kültür ve meslek bilgisine sahip olmaları beklenir. Günümüzde öğretmen atamaları yapılırken öğretmen adayları genel kültür ve genel yetenek, eğitim bilimleri ve alan bilgilerini ölçen sınavlara girerek seçilirler. Fakat nitelikli öğretmen yetiştirebilmek için sadece bu üç alana ilişkin özelliklerin kazandırılması yeterli değildir (Akkaya, 2015: 5). Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik becerileri kadar kişilik özellikleri de önemlidir (Şara, 2012: 2).

Denetim Odağı Kavramı

Kişilik geçmişte ve günümüzde üzerinde araştırma yapılan önemli konulardan biridir. Kişiliğin çok farklı yönü olduğundan tanımlanması zordur. Kişilik bir insanı başkalarından ayıran bedensel, ruhsal, zihinsel özelliklerinin tamamı olarak değerlendirilebilir. Kişiliğin önemli boyutlarından biri de denetim odağıdır. Denetim odağı ilk kez 1954 yılında kişiliğin oluşumunu açıklamak amacıyla J. B. Rotter tarafından Sosyal Öğrenme Kuramında tanımlanan bir kavramdır (Genç, 2000: 39-40).

Rotter' e (1996: 1) göre denetim odağı, bireyin iyi ya da kötü kendisini etkileyen olayların ve davranışların sonucunu kendisine ya da kendi dışındaki diğer kişilere, şans, kader gibi unsurlara bağlamasıdır. Birey, sosyal gelişim süreci boyunca, çocukluktan itibaren hangi davranışının hangi sonuçları doğuracağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığı, hangilerinin kendi

dışındaki etkenlere bağlı olduğu konusunda oldukça tutarlı beklentiler geliştirir (Yeşilyaprak, 2014: 242).

Bireyin davranışı sonucunda aldığı ödül ve cezalar davranış üzerinde etkilidir. Bir öğrenme ilkesi olarak; ödül davranışın yinelenme olasılığını artırır, ceza ise davranışın yinelenme olasılığını azaltır. Fakat ödülün etkisi bireyin davranış ile ödül arasında nedensellik ilişkisi algılayıp algılamamasına bağlıdır. Yani her birey ödülü kendine göre algılar ve ona göre ödülün davranış üzerinde etkisi farklı olur. Eğer birey ödülü kendi davranış, yetenek ve çabalarının sonucu olarak algılıyorsa, ödül davranış üzerinde etkili olacaktır. Fakat birey ödülü kendi davranışlarından bağımsız, şans, talih, güçlü diğer insanlar gibi kendi dışındaki başka güçler tarafından uygulanan denetlenen bir olgu olarak görüyorsa, ödül davranışın yinelenme olasılığını artırmayacaktır. Kısaca insanlar ödül ve cezaların kaynağını kendi içinde yada kendi dışındaki güçlere bağlı olarak algılayabilir. Rotter (1966) ödül ve cezaları belirleyen güçlerin kaynaklandığı yere “denetim odağı” adını vermektedir (Dönmez ve Başal, 1985: 7; Yeşilyaprak, 2014: 242).

Denetim odağı, “bireylerin davranışları sonucunda elde ettikleri pekiştirmelerin ve ödüllerin, ya da başarı veya başarısızlık durumlarının, nelere atfedildiği” ile ilişkilidir. Bu atıflar kişinin kendisine ve ya kişi dışındaki diğer unsurlara da olabilir (Basım ve Şeşen, 2006: 160).

Denetim odağı kişinin karşılaştığı olayların sonuçları hakkındaki bireylerin geliştirdiği beklenti değişkenidir. Kişi kendisini etkileyen olayların kendi yetenek, özellik ve davranışı sonucunda olduğuna inanıyorsa içten denetimli, olayların sonuçlarını kendinden bağımsız şans, kader, kendi dışındaki güçler tarafından gerçekleştiğine inanıyorsa dıştan denetimlidir. Bireyin içten veya dıştan denetimli olması yaşadığı olaylara bağlı olarak değişebilir (Sarıkaya, 2007: 2).

Kişilerin, başlarına gelen olayların nedenlerini nasıl açıkladıkları çalışma ve sosyal hayatta önemlidir. Bazı bireyler yaşadıkları olayların sonuçlarını değiştirebileceğine inanırken, bazıları ise olayların sonuçlarının şans, kader gibi faktörlerin etkisinde olduğunu düşünmektedir. Kişilerin bu düşünceleri onların davranış şeklini etkilemektedir. Bu durum olayları kontrol edebileceğine inanan kişileri başarıya götürürken, her şeyi şans, kader gibi unsurlara bağlayan kişilerin başarısız olmasına sebep olmaktadır (Basım ve Şeşen, 2006: 159).

Bir kişilik özelliği olarak incelenen denetim odağı kavramı, birçok araştırmanın konusu olmuş ve farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir (Dağ, 1990: 6). Rotter (1966) tarafından Sosyal Öğrenme Kuramı içinde tanımlanan denetim odağı; insanın, iyi ya da kötü kendisini etkileyen olayları kendi yetenek, özellik ve davranışlarının sonuçları olarak veya şans, kader, talih ve daha güçlü başka insanlar gibi kendi dışındaki güçlerin işi olarak algılaması eğilimidir. Yani denetim odağı, kişilerin yaşadıkları olayların sebeplerini nasıl açıkladığına ilişkin düşünceleridir.

Kişiler yaşadıkları olayların kendi davranış veya özelliğine bağlı olduğunu düşünüyorsa içten denetimli, olayların sonuçlarının kendi dışındaki güçlere bağlı olduğunu düşünüyorsa dıştan denetimli olarak tanımlanır (Küçükkaragöz, 1998: 4). İçten denetimli kişiler diğer kişilere göre kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algırlar; kendilerine saygı duyarlar; girişimci, duygusal yönden daha sağlıklı ve dengelidirler; olumsuzluklara daha fazla dayanır ve olumsuzluklar karşısında çaba gösterir; özgürlüklerinin kısıtlanmasına izin vermezler. Ayrıca içten denetimli kişilerin sosyal ilişkileri iyidir; çevreyle baş etmede oldukça etkilidirler, savunma mekanizmalarını daha az kullanırlar; zamanı iyi değerlendirirler, entelektüel ve akademik etkinliklere meraklıdır, akademik başarıları daha yüksektir (Yeşilyaprak, 2014: 243).

Dıştan denetimli kişiler ise yeterlilik, beklenti düzeyi, kendini kabul etme ve kendilerine saygı düzeyleri düşüktür; daha yalnızdırlar; daha fazla depresif özellikler gösterirler. Dıştan denetimliler olayların

sonuçlarını değiştiremeyeceklerini düşündüklerinden çevrelerinde değişim yapmak istemezler; çevrelerindeki olayları denetim altına alamayacaklarını ve sonucu etkileyemeyeceklerini düşündüklerinden daha kaygılı, daha pasif ve daha kuşkucudurlar. Ayrıca dıştan denetimliler, savunma mekanizmalarını çok sık kullanır ve daha fazla saldırgan tutum sergilerler (Yeşilyaprak, 2014: 244).

Yeterlik ve Öz Yeterlik İnancı

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda tamamlanan öz yeterlik inancı, bireyin istenen bir davranışı gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eylemleri planlı, düzenli ve başarılı olarak yapabileceğine dair kendine olan inancıdır (Bandura, 1977). Öz yeterlik kavramı öğretmenlik mesleği açısından ele alındığında, öğretmenin gerektirdiği görev ve sorumlulukları gerçekleştirebilmek için sahip olunması gereken bilgi beceri ve tutumlar şeklinde ifade edilebilir (Demirtaş, Cömert ve Özer, 2011: 99).

Ashton (1984) ise öğretmen öz yeterlik inancını, öğrencilerin performanslarını etkileme becerileri olarak tanımlamıştır. Öğretmenlerin öz yeterlik inançlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile öğrencilerin başarıları ve öğrencilerin öz yeterlilik inancı arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür (Ashton, 1984; Dembo ve Gibson, 1984; Schunk, 1985; Hoy ve Woolfook, 1990).

Yeterlik, kişinin bir işi ya da görevi başarılı bir şekilde yapabilmek için sahip olması gereken özelliklerini ifade eden kavramdır (Şişman, 1999: 9). Yani, bir işi veya görevi istenilen düzeyde yapabilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve yeteneğe yeterlik denir (Ertok Konuk, 2011:15).

Bir işte başarılı olmak için sadece o işin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olmak yeterli değildir. Aynı zamanda kişinin bilgi ve becerisini etkin olarak kullanması, kendine güvenmesi yani yapabileceğine inanması gerekir. Öz yeterlik inancı, kişinin bir işi başarabilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olduğu konusunda kendine olan inancıdır (Akkoyunlu ve Kurbanoğlu, 2003:1).

Sosyal Bilişsel Kuramın kavramlarından biri olan ve daha sonra çeşitli alanlarda yapılan araştırmalarda önemli bir değişken olarak kullanılan öz yeterlik inancı, bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan etkinlikleri planlayarak başarabileceklerine ilişkin bireysel yargılarına denir (Bandura, 1977: 191).

Öz yeterlik, araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Literatürde "self efficacy" ve "self sufficiency" terimi Türkçe'ye öz etkililik ve öz yeterlilik olarak çevrilmiştir. Öz yeterlik kavramı literatürde farklı şekillerde adlandırılmıştır. Yapılan çalışmalarda öz yeterlik kavramı yerine (Bandura, 1977) Kişisel Yeterlik Beklentisi, Öz-Yeterlik İnancı (Self-Efficacy Belief) Öz-Yeterlik Algısı, Yetkinlik Beklentisi kavramları kullanılmıştır. Bu araştırmada, öz yeterlik inancı kavramı kullanılacaktır.

Schunk (1991: 207), öz yeterlik inancını bireyin verilen bir görevi yapabilme konusunda kendi gücüne ilişkin değerlendirmesi olarak tanımlamıştır.

Bireyin karşılaşacağı zorlukların üstesinden gelmesinde ne kadar başarılı olacağına ilişkin kendisini değerlendirmesine öz yeterlik denir (Senemoğlu, 2012). Kaya (2007: 431) öz yeterliği, bireyin bir işi becerisini kullanarak başarıya yeteneğine, farklı durumlarla karşılaştığında baş edebilme gücüne ilişkin kendine olan inancı şeklinde tanımlamıştır.

Öz yeterlik inancı ile ilgili araştırmalarda çoğunlukla üç alan üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan ilki bilim ve matematik alanlarındaki yeterlik inancı ile meslek seçimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardır. İkincisi öğretmenlerin yeterlik inançlarının eğitim öğretim faaliyetleri ve öğrenci öğrenmeleri ile ilgili olduğunu gösteren araştırmalardır. Üçüncü alan ise, öğrencilerin öz yeterlik inancı

ile öğrencilerin motivasyonu ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardır (Pajares, 1977).

Öz-yeterlik inancının belirlenmesinde düzey, güç ve genellik olmak üzere üç temel boyut etkilidir (Kaya, 2007: 431):

1. Düzey: Bireylerin yapacakları işlerin güçlük derecesidir. Birey zor bir işi başardığını düşünüyorsa öz yeterlik inancının yüksek olduğu söylenebilir.
2. Genellik: Bireylerin geçmiş tecrübelerinden kendini yeterli gördüğü durumların çeşitliliğini gösterir. Bireyler daha önceden başardıkları işi yeniden başaracaklarına inanırlar ve benzer durumla karşılaşınca kendilerini yeterli hissederler.
3. Güç: Bireylerin tüm zorluklara rağmen davranışı yapmak istemesidir. Öz yeterliği yüksek olan kişiler engelleyici, caydırıcı durumlarla karşılaşınca hedeflerinden vazgeçerler, fakat öz yeterliği güçlü olanlar sabırla mücadele etmeye devam ederler.

Kişilerin öz yeterlik inancı, yaptıkları seçimleri, bir işi başarmada gösterdiği çabayı, yaşadıkları kaygı düzeyini oldukça etkiler. Aynı zamanda bireylerin öz yeterlik inancı, bireylerin belirledikleri hedefleri, bu hedefleri gerçekleştirmek harcayacakları çaba düzeyini, karşılaştıkları zorluklara nasıl tepki göstereceklerini etkiler (Akkoyunlu, Orhan, Umay, 2005: 1). Güçlü öz yeterlik inancına sahip olan kişiler, motivasyonu yüksek olan kişilerdir ve bir işi başarabilmek için çaba sarf ederler. Başarısız olduklarında ise yılmadan mücadele ederler (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2004: 12). Düşük öz yeterlik beklentisine sahip kişiler ise başarılı olamayacaklarını düşündükleri için çaba göstermek istemezler ve hemen vazgeçerler (Yazgan İnanç ve Yerlikaya 2011: 214).

Bandura yeterlilik beklentilerini öz yeterlik ve sonuç beklentisi olarak ikiye ayırmıştır. Öz yeterlik beklentisi kişinin belirli bir davranışı yerine getirmesi için gerekli olan bireysel yeterliliklerine olan inancıdır. Kişiler yapabileceklerine inandıkları hedefleri gerçekleştirmek için çaba sarf ederler. Sonuç beklentisi ise kişinin, belirli bir davranışın ne tür sonuçları doğurabileceğine ilişkin inançlarıdır (Bandura, 1977: 193). Bireyin öz yeterlik inancı ile çevrenin bireyin yeterliğine ilişkin inancı aynı olmayabilir. Bu yüzden öz yeterlik inancı öznedir. Öz yeterlik bireyin kendi yeteneklerini nasıl değerlendirdiği ile ilgilidir. Birey bir işin gereklerini yapabilecek yetenek, beceri, motivasyon, bilgi düzeyi gibi özelliklerini değerlendirir. Eğer kendini yeterli hissediyorsa davranışı gerçekleştirmek için çaba sarf eder. Bu yüzden öz yeterlik davranışın oluşumu için önemli bir faktördür (Kıvılcım, 2014: 7).

Kişinin bir davranışı göstermesinde hem öz yeterlik beklentisi hem de sonuç beklentisi etkilidir. Fakat davranışı öz yeterlik beklentisi sonuç beklentisine göre daha iyi yordar (Yazgan İnanç ve Yerlikaya 2011: 214).

Öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının yüksek veya düşük olması öğrenme öğretme sürecini etkilemektedir. Öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmen, öğrenciler üzerinde etkisinin olduğuna inanır, ders işlerken farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır. Öğrenme öğretme sürecinde zorluklarla karşılaştığında hemen pes etmez. (Hazır Bıkmaz, 2014: 310). Bu nedenle eğitim öğretimin etkililiği ve öğrenci başarısının artırılması için öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının güçlendirilmesi önemlidir.

Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterliklere sahip olmasının yanı sıra bu yetenekleri etkili bir şekilde kullanacaklarına inanması gerekir. Öğretmenlerin kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmesi hem iyi eğitim almasına hem de öğretmenin kendi kapasitesine inanmasına bağlıdır (Söylemez, 2012: 39).

Öğretmen öz-yeterlik inancı, öğretmenin öğrencilerin performanslarını ne düzeyde etkileyeceğini ifade eder. Öğrenci başarısı üzerinde en etkili öğretmen özelliği, öğretmenin öz yeterliğidir. Bu sebeple öğretmen eğitimde öğretmenin öz yeterliğinin geliştirilmesi sağlanmalıdır (Ashton, 1984: 28).

Öğretmen öz-yeterliğini (Tschannen-Moran ve Hoy 2001: 783), öğrenci katılımını sağlama ve istenilen sonuçları elde etmede öğretmenin kendi kapasitesini yargılaması şeklinde açıklamıştır. Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenler zor öğrenen veya motivasyonu düşük olan öğrencilerin bile öğrenmesinde etkili olacağına inanır. Çünkü öz yeterlik inancı yüksek öğretmenler yeni fikirlere daha açıktır ve her öğrencinin öğrenebilmesi için yeni yöntemler denemeye daha isteklidirler.

Öğretmen öz yeterlik inancı, öğretmenlerin öğretme işlevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli çaba ve davranışları gösterecekleri konusundaki inanışları olarak tanımlanmaktadır (Köseoğlu, Yılmaz ve Soran 2007: 40).

Sonuç olarak öğretmenlerin denetim odağı ve öz yeterlik inançları öğretmenlerin mesleki başarısını etkileyen önemli kişilik özelliklerindedir. İçten denetimli ve yüksek öz yeterliğe sahip öğretmen adaylarının gelecekte iyi bir öğretmen olacağı söylenebilir. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algılarının düzeyinin belirlenmesi ve bunları etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, çağın ihtiyacı olan öğrencilerin yetiştirilmesi bakımından önemlidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı eğitim sistemimizde görev yapacak olan öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemektir. Bu araştırma öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inancının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını, bu iki kavramın ilişki düzeyini ve denetim odağının öz yeterlik inancını yordama gücünü görebilme imkânı sunacaktır.

Günümüzde öğretmenlerden içten denetimli ve yüksek öz yeterlik algısına sahip öğrenciler yetiştirilmesi beklenmektedir. Bu öğrencilerin yetişebilmesi için öğretmenlerinde bu kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Çünkü öğrenciler bu kişilik özelliklerini model alma yolu ile öğrenebilirler. Ayrıca öğretmen adaylarının kişilik özellikleri eğitim öğretim sürecinde kullanılacak yöntemi, sınıf yönetimini, zamanı etkili kullanmayı, zorluklara karşı sabırlı olmayı etkilediğinden önemlidir. Bu yüzden öğretmen adaylarının denetim odaklarını ve öz yeterlik inançlarını inceleyen araştırmalar yapılmalıdır.

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde denetim odağı ve öz yeterlik kavramları ile başka değişkenlerin ilişkisinin incelendiği çalışmalara rastlanmıştır. Fakat öğretmenlerin denetim odağı ve öz yeterlilik inançları arasındaki ilişkinin incelendiği sınırlı sayıda çalışma vardır. Yurt içinde Saracaloğlu, Yenice ve Özden'in (2013) Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inancı ve akademik kontrol odaklarını inceledikleri çalışma ve Yenice, Evren ve Özden'in (2012) Fen Bilgisi öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı ve akademik kontrol odağı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın olduğu görülmüştür. Yurt dışında ise Severino, Aiello, Cascio, Ficarra ve Messina (2011) yaşam boyu öğrenmede öz yeterlik ve denetim odağının rolünü incelediği araştırması görülmüştür. Bu çalışma, farklı branşlarda olan öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve literatüre daha fazla katkıda bulunması sebebiyle önemlidir. Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular, bu alanda sınırlı sayıda çalışma olduğu için yapılan diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılma ve sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi nedeniyle önemlidir.

Araştırma kapsamında problemi daha ayrıntılı olarak çözümleyebilmek amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi nedir?
- 2) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 3) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları mezun oldukları lise türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 4) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- 5) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?
- 6) Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik inançlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. Birinci amaç, öğretmen adaylarının denetim odaklarına ve kendi öz yeterliklerine ilişkin inançlarını belirlemektir. Bu nedenle araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemek amacıyla veri toplanarak yapılan araştırma türüdür. Araştırmaya konu olan kişi, olay ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi ifade edilmeye çalışılır (Karasar, 2007: 77).

Araştırmanın bir diğer temel amacı ise öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algıları ile kendi öz yeterlikleri arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemektir. Bu yönüyle ise araştırma ilişki modelinin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda araştırmada hem betimsel hem de ilişki model kullanılmıştır. İlişki model tarama modelinin bir türüdür. İki veya daha çok değişken arasındaki değişimi veya değişimin derecesini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalara ilişki model denir. İlişki model tarama modelinin karşılaştırma türü ve korelasyon türü olmak üzere iki türü vardır. Korelasyon türünde değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini ve değişim varsa bu değişimin nasıl olduğunu incelenir (Karasar, 2007: 81-82). Diğer yandan öğretmen adaylarının denetim odaklarına ve kendi öz yeterliklerine ilişkin inançlarının cinsiyet, sınıf ve mezun olunan lise değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde nedensel karşılaştırmalı desen kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırmalı desende bireyler ya da gruplar arasındaki farklılıkların nedenleri ve sonuçları belirlenir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012: 366) ve neden sonuç ilişkileri incelenir (Karasar, 2007: 89).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 3611 öğrenci oluşturmaktadır.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, araştırmanın deseni (nicel, nitel ve karma), değişkenlerin sayısı, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler, tahmin için kabul edilen güven düzeyi ve tolere edilecek sapma miktarı dikkate alınır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010: 92). Çok geniş bir örneklemle çalışmak para, zaman ve emek kaybına neden olur. Çok küçük bir örneklemle çalışıldığında ise örneklemden yapılan tahminler gerçeği ortaya koymayabilir (Çingir, 1990, s. 56). Bu yüzden örneklem büyüklüğünü belirlemek için, Cochran'ın (1962) tabakalı örneklemede yaygın olarak kullanılan (Akt: Balcı, 2010:102) formülünden yararlanılmıştır.

N = Evren Büyüklüğü

n = Örneklem büyüklüğü

d = Tolerans Düzeyi (.05)

t = Güven Düzeyi (%95 için 1.96)

PQ = (.50) x (.50) = .25 maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi

$$n = \frac{t^2(PQ) / d^2}{1 + (1/N)t^2(PQ) / d^2} = \frac{1.96^2(.25) / .05^2}{1 + (1/3611)1.96^2(.25) / .05^2}$$

$$n = \frac{384.16}{1 + (1/3611)384.16} = 347$$

Yapılan hesaplama sonucunda, %95 güven aralığında güçlü tahminler yapabilmek için araştırma kapsamında gerekli olan örneklem büyüklüğü 347 olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında parametrik testlerinin uygulanabilmesi ve araştırma sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar göz önünde bulundurularak örneklem seçim sürecinde gerekli olan örneklem büyüklüğünden daha fazla sayıda veri toplanmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	250	61.4
	Erkek	157	38.6
Anabilim Dalı	Bilgisayar Öğrt.	30	7.4
	Fen Bilgisi Öğrt.	32	7.9
	İngilizce Öğrt.	31	7.6
	Matematik Öğrt.	42	10.3
	Müzik Öğrt.	30	7.4
	Okul Öncesi Öğrt.	34	8.4
	Özel Eğitim Öğrt.	33	8.1
	Psikolojik Danışmanlık	35	8.6
	Resim Öğrt.	31	7.6
	Sınıf Öğrt.	42	10.3
	Sosyal Bilgiler Öğrt.	34	8.4
	Türkçe Öğrt.	33	8.1
Sınıf	1. Sınıf	92	22.6
	2. Sınıf	93	22.9
	3. Sınıf	105	25.8
	4. Sınıf	117	28.7
Mezun Olunan Lise	Anadolu ve Fen Lisesi	231	56.8
	Genel Lise	99	24.3
	Mesleki ve Teknik Lise	65	16
Toplam		407	100

Tablo 1' de araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet, öğrenim gördükleri ana bilim dalı, sınıf ve mezun olunan lise değişkenlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 250'sinin kadın (%61.4) , 157'sinin erkek (%38.6) olduğu görülmektedir.

Öğrenim görülen anabilim dalı değişkeni ele alındığında öğretmen adaylarının 30'u Bilgisayar, 32'si Fen Bilgisi, 31'i İngilizce, 42'si Matematik, 30'u Müzik, 34'ü Okul Öncesi, 33'ü Özel Eğitim, 35'i Psikolojik Danışmanlık, 31'i Resim, 42'si Sınıf, 34'ü Sosyal Bilgiler ve 33'ü Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okumaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 92'sinin 1. sınıf (%22.6), 93'ünün 2. sınıf (%22.9), 105'inin 3. sınıf (%25.8) ve 117'sinin 4. Sınıfta (28.7) okuduğu görülmektedir.

Mezun olunan lise türüne bakıldığında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yarısından fazlasının (%56.8) Anadolu ve Fen Liselerinden mezun olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 99'u genel liselerden mezun olduğu belirtmiştir. Düz liseden mezun olduğunu söyleyen adaylar genel lise mezunları grubunda değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının %16' sının ise Mesleki ve Teknik liselerden mezun oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında öz yeterlik ölçeği ve denetim odağı ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirliklerine ilişkin bilgiler aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Öz Yeterlik Ölçeği: Öğretmen adaylarının öz yeterliklerini belirlemek amacıyla schannen-Moran, Woolfolk Hoy ve Hoy (1998) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması ise Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan Öğretmenler için Öz yeterlik Ölçeğinin uzun formu kullanılmıştır.

Öğretmen öz yeterliği ölçeğinin orijinal formu, Öğrenci Katılımı, Öğretim Stratejileri, Sınıf Yönetimi olmak üzere üç alt faktörden oluşmaktadır. Her bir faktörde madde yükleri .47 ile .72 arasında değişen 8 madde yer almaktadır. Ölçme aracı Türkçeye uyarlanırken yapı geçerliği kapsamında doğrulayıcı faktör analizi ve Rash modeli tekniği kullanılmış, güvenilirlik çalışmaları kapsamında ise iç tutarlık güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ölçekte yer alan maddelerin ölçeğin orijinal formunda olduğu gibi üç alt faktör altında toplandığı ve kurulan modelin veri yapısıyla iyi düzeyde uyum [TLI = .99, CFI= .99, RMSEA= .05] gösterdiği belirlenmiştir. Güvenirlik çalışması kapsamında yapılan hesaplamalar neticesinde iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ise öğrenci katılımı faktörü için .82, sınıf yönetimi faktörü için .84, öğretimsel stratejiler faktörü için .86 ve ölçeğin geneli için .93 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda ise iç tutarlık güvenilirlik katsayıları öğrenci katılımı faktörü için .89, sınıf yönetimi faktörü için .88, öğretimsel stratejiler faktörü için .85 ve ölçeğin geneli için .90 olarak hesaplanmıştır.

Ölçekte yer alan her madde, puan değeri olarak 5= Çok yeterli, 4= Oldukça yeterli, 3= Biraz yeterli, 2=Az katılıyorum, 1=Hiç katılmıyorum şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 120' dir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Denetim Odağı Ölçeği: Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Dağ (2002) tarafından geliştirilen Denetim Odağı Ölçeği kullanılmıştır. Dağ (2002) Rotter'in iç-dış Kontrol Odağı Ölçeğinin 2 seçenekli formatının yarattığı sorunların üstesinden gelmek amacıyla daha kapsamlı ve Likert formatında yeni bir kontrol odağı ölçeği geliştirmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde çeşitli kontrol odağı ölçeklerinde yer alan maddeler kullanılarak 80 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan ilk geçerlik çalışmaları kapsamında, bazı maddenin faktör yüklerinin düşük olması ve aynı anda birden fazla faktörde yüklenmesi nedeni ile madde havuzunda yer alan 43 çıkarılmıştır. Sonraki aşamada elde kalan 47 maddelik ölçek formu farklı bir örneklem grubuna yeniden uygulanmış ve açımlayıcı faktör analizi tekniği ile ölçme aracının yapı geçerliği test edilmiştir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçekte yer alan maddelerin beş faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Beş faktör tarafından açıklanan varyans %50.63' tür. Büyüköztürk (2010: 125) analiz edilen değişkenlerle ilgili toplam varyansın 2/3' ü kadar miktarının ilk olarak kapsadığı faktör sayısının önemli faktör sayısı olarak değerlendirilebileceğini; fakat davranış bilimlerinde ölçek geliştirmede bu orana ulaşmanın güç olmasından dolayı tek faktörlü ölçeklerde bu oranın % 30 ve üzerinde olmasının yeterli olduğunu ve çok faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın daha fazla olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu araştırmadaki ölçme aracında beş faktör tarafından açıklanan varyansın yeterli olduğu görülmektedir.

"Kişisel Denetim" olarak adlandırılan birinci faktörde yer alan 18 maddenin faktör yüklerinin .53 ile .70 arasında değiştiği, birinci faktörün açıkladığı varyansın %12.62 olduğu ve iç güvenilirlik tutarlık katsayısının .87 olduğu belirlenmiştir. "Şansa İnanma" olarak adlandırılan ikinci faktörde yer alan 11 maddenin faktör yüklerinin .32 ile .72 arasında değiştiği, ikinci faktörün açıkladığı varyansın %8.56 olduğu ve iç güvenilirlik tutarlık katsayısının .79 olduğu belirlenmiştir. "Çabalamanın anlamsızlığı" olarak adlandırılan üçüncü faktörde yer alan 10 maddenin faktör yüklerinin .31 ile .62 arasında değiştiği, üçüncü faktörün açıkladığı varyansın %7.7 olduğu ve iç güvenilirlik tutarlık katsayısının .76 olduğu belirlenmiştir. "Kadercilik" olarak adlandırılan dördüncü faktörde yer alan 3 maddenin faktör yüklerinin .75 ile .87 arasında değiştiği, dördüncü faktörün açıkladığı varyansın %6.0 olduğu ve iç güvenilirlik tutarlık katsayısının .74 olduğu belirlenmiştir. "Adil olmayan dünya inancı" olarak adlandırılan beşinci faktörde yer alan 5 maddenin faktör yüklerinin .37 ile .80 arasında değiştiği, beşinci faktörün açıkladığı varyansın %5.2 olduğu ve iç güvenilirlik tutarlık katsayısının .61 olduğu belirlenmiştir.

Ölçekte yer alan her madde, puan değeri olarak 5= Tamamen uygun, 4= Oldukça uygun, 3= Uygun, 2= Pek uygun değil, 1=Hiç uygun değil şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin 20 tanesi yanıtlama yanlılığını önleyebilmek amacıyla tersten puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 47, en yüksek puan ise 235' tir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, öğretmen adaylarının dıştan denetim düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS 22 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) istatistik paket programı kullanılmıştır. Veri analizleri gerçekleştirilmeden önce toplanan verilerin istatistiksel testler açısından uygun olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, veriler öncelikle kayıp ve uç değerler açısından incelenmiştir. Daha sonra ise maddelerin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, histogram ve P-P grafikleri aracılığıyla verilerin dağılımı görsel olarak incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda veri seti için çarpıklık ve basıklık değerlerinin +0.57/-0.87 değerleri arasında değiştiği ve uç değerler içermediği belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle verilerin normal dağılım yakın dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmanın 1. alt problemi kapsamında betimsel istatistik hesaplamaları yapılarak öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algılarının düzeyi belirlenmiştir. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken denetim odağı ölçeği için puan aralıkları 1-1.80 “Hiç uygun değil”, 1.81-2.60 “pek uygun değil”, 2.61-3.40 “uygun”, 3.41-4.20 “oldukça uygun”, 4.21-5.00 “tamamen uygun” şeklinde değerlendirilmiştir. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken öz yeterlik ölçeği için puan aralıkları 1-1.80 “Yetersiz”, 1.81-2.60 “Çok az yeterli”, 2.61-3.40 “Biraz yeterli”, 3.41-4.20 “Oldukça yeterli”, 4.21-5.00 “Çok yeterli” şeklinde değerlendirilmiştir.

Öğretmen adaylarının ölçeklerden ve ölçeklerin alt boyutlarından almış oldukları puanların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla *t*-testi yapılmıştır. *t*-testi, mezun oldukları lise türüne ve sınıflarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın belirlendiği durumlarda, farkın hangi grup ya da gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırma için Scheffe testi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algıları arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı analizi yoluyla ölçeklerin geneli ve alt boyutları arasındaki ikili korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliklerini ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden betimsel istatistik hesaplamaları yapılmıştır. Öğretmen adaylarının her bir ölçekten ve alt boyuttan almış oldukları en düşük puanlar, en yüksek puanlar, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançlarının Düzeyi

Boyut	En Düşük	En Yüksek	Ort.	Ss.	Düzye
Öğrenci Katılımı	2.13	5.00	3.75	.57	Oldukça Yeterli
Öğretim Stratejileri	2.00	5.00	3.70	.58	Oldukça Yeterli
Sınıf Yönetimi	2.00	5.00	3.73	.58	Oldukça Yeterli
Öz Yeterlik (Toplam)	2.13	5.00	3.72	.52	Oldukça Yeterli
Kişisel Denetim	1.00	4.28	2.62	.58	Oldukça Yeterli
Şansa İnanma	1.18	4.09	2.71	.52	Uygun
Çabalamanın Anlamsızlığı	1.00	4.30	2.33	.61	Pek Uygun Değil
Kadercilik	1.00	5.00	3.41	.84	Oldukça Uygun
Adil olmayan dünya inancı	1.00	4.60	2.23	.71	Pek Uygun Değil
Denetim odağı (Toplam)	1.05	3.70	2.59	.37	Pek Uygun Değil

* $p < .05$

Tablo 2’deki bulgular ilk olarak öz yeterlik ve öz yeterliğin alt boyutları açısından incelendiğinde, öğretmen adaylarının öz yeterlik puanlarının ortalamasının 3.72, standart sapmasının .52 olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrenci katılımına ilişkin öz yeterliğinin ortalaması 3.75 standart sapması .57,

öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliğin ortalaması 3.70 standart sapması .58, sınıf yönetimine ilişkin öz yeterliğin ortalaması ise 3.73 standart sapması .58 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının öz yeterlik ölçeğinde yer alan maddelere genel olarak “Oldukça yeterli” düzeyinde yanıt verdikleri belirlenmiştir.

Altun (2015), Kurt Güngör ve Ekici (2014) de yaptığı araştırmalarda bu araştırma sonucuna benzer sonuçlar elde etmiştir. Altun (2015), pedagojik formasyon alan öğretmen adayları ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının oldukça yeterli olduğunu tespit etmiştir. Kurt, Güngör ve Ekici (2014), aday öğretmenlerin öz yeterlik inancı ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında da benzer biçimde öğretmen adaylarının öz yeterlik inancının oldukça yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulgular denetim odağı ve denetim odağının alt boyutları açısından incelendiğinde, öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının aritmetik ortalamasının 2.59 standart sapmasının .37 olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının denetim odağı ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları aritmetik ortalama puanları incelendiğinde ise en yüksek ortalama puanın 3.41 olarak kadercilik boyutundan aldıkları görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının denetim odağının alt boyutu olan kadercilik boyutunda daha yüksek düzeyde dıştan denetimli oldukları, öte yandan adil olmayan dünya inancı boyutunda ise en düşük düzeyde dıştan denetimli oldukları söylenebilir. Kadercilik ve adil olmayan dünya inancı boyutlarında kişilerin dıştan denetimli olması dini inançlarından kaynaklanıyor olabilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi *Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?* olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden cinsiyet değişkenine göre *t*-testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 3’ te verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Öğrenci Katılımı	Kadın	250	3.79	.57	405	1.90	.02*
	Erkek	157	3.70	.55			
Öğretim Stratejileri	Kadın	250	3.73	.59	405	1.27	.20
	Erkek	157	3.65	.56			
Sınıf Yönetimi	Kadın	250	3.74	.60	405	.53	.60
	Erkek	157	3.71	.54			
Öz yeterlik (toplam)	Kadın	250	3.75	.53	405	1.40	.16
	Erkek	157	3.68	.50			

* $p < .05$

Öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan *t* testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının sadece öğrenci katılımına yönelik öz yeterliklerinin cinsiyetlerine göre $t_{(405)} = 1.90$, $p < .05$ anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Öğrenci katılımı boyutunda kadın öğretmen adaylarının aritmetik ortalama puanlarının erkek öğretmen adaylarının puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarında cinsiyete göre öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat Tablo 3’teki sonuçlar

incelendiğinde alt boyutlarda ve ölçeğin genelinde kadın öğrencilerin aldığı puanların erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrenci katılımı boyutunda anlamlı farklılık görülmesinin nedeni öğretmenlik mesleğinin kadınlara daha uygun bir meslek olarak algılanmasından dolayı olabilir.

Altun (2015) yaptığı çalışmada, öğretmen öz yeterlik ölçeğinin alt boyutlarından biri olan sınıf yönetimi boyutunda kadın öğrencilerin anlamlı fark gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca öz yeterlik ölçeğinin tüm alt boyutlarında kadın öğrenciler erkek öğrencilerden daha yüksek puan almışlardır. Çapri ve Çelikkaleli (2008), öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının öz yeterlilik inancının kadın öğretmen adayları lehine farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan literatür araştırmasında öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığın olmadığı araştırmalar bulunmaktadır. Taşkın ve Hacıömeroğlu (2010), Yenice (2012), Sandıkçı ve Öncü (2013), Akbaş ve Çelikkaleli (2006), Yılmaz, Köseoğlu ve Soran (2006), Altunçekiç ve diğer. (2005) yaptığı araştırmada öz yeterlik inancı cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

Literatürde öz yeterlik algısının cinsiyete göre erkekler lehine farklılık gösterdiğine ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır. Demirtaş, Cömert ve Özer'in (2011) yapmış olduğu araştırmada öz yeterlik ölçeğinin toplam puanı, Yönetim ve Strateji alt boyutlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğunu söylemişlerdir. Benzer şekilde Morgil, Seçken ve Yücel (2004), yaptıkları çalışmada erkek öğretmen adaylarının öz yeterlilik inancının kadın öğretmen adaylarından daha yüksek olduğunu söylemiştir. Bu çalışmaların sonuçları araştırmanın bulguları ile çelişmektedir.

Cinsiyetin öz yeterlik inancına etkisini inceleyen araştırmalarda farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Araştırmaların örneklemelerinin farklı olmasından dolayı sonuçlar farklı çıkmış olabilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre *t* testi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre analizi

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Kişisel Denetim	Kadın	250	2.62	.61	405	.39	.70
	Erkek	157	2.60	.55			
Şansa İnanma	Kadın	250	2.69	.54	405	-.78	.43
	Erkek	157	2.74	.47			
Çabalamanın Anlamsızlığı	Kadın	250	2.28	.62	405	-2.43	.015*
	Erkek	157	2.43	.57			
Kadercilik	Kadın	250	3.40	.85	405	-.16	.86
	Erkek	157	3.42	.83			
Adil olmayan dünya inancı	Kadın	250	2.15	.70	405	-2.88	.004**
	Erkek	157	2.35	.71			
Denetim Odağı (toplam)	Kadın	250	2.57	.39	405	-1.45	.14
	Erkek	157	2.63	.33			

* $p < .05$

** $p < .01$.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan *t* testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının çabalamanın anlamsızlığı $t_{(405)} = -2.43$, $p < .05$ ve adil olmayan dünya inancı $t_{(405)} = -2.88$, $p < .01$ boyutlarına ilişkin algılarının anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Aritmetik ortalama puanları incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı boyutlarında daha düşük puan aldıkları görülmektedir. Bu bağlamda kadın öğretmen adaylarının çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı boyutları açısından erkek öğretmen adaylarına kıyasla daha az düzeyde dıştan denetimli oldukları söylenebilir.

Akbulut (2006), Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmasında öğrencilerin cinsiyetine göre denetim odaklarının anlamlı biçimde farklılaştığını tespit etmiştir. Yapılan araştırma sonucunda kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha içten denetimli oldukları görülmüştür. Dilmaç (2008), örnekleme güzel sanatlar öğretmen adaylarının olduğu çalışmada kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık olduğunu söylemiştir. Bu araştırmalar yapılan araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Durna ve Şentürk (2012), Şara (2012), yaptıkları çalışmada cinsiyete göre denetim odağının anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Saracaloğlu ve diğerleri (2013), dışsal kontrol odağı alt boyutunda cinsiyete göre erkek öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık olduğunu, içsel kontrol odağı alt boyutunda ise cinsiyet göre anlamlı farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Yağışan, Sünbül ve Yücelan (2007) erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha içten denetimli olduğunu saptamıştır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve özyeterlik inançları mezun oldukları lise türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?*” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden mezun oldukları lise türü değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5’ te verilmiştir.

Tablo 5
Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Mezun Oldukları Lise Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>	Fark
Öğrenci Katılımı	Anadolu- Fen	231	3.80	Gruplar arası	1.34	2	.67	2.04	.13	-
	Genel	99	3.73	Gruplar içi	128.67	392	.32			
	Mesleki-Teknik	65	3.63	Toplam	130.01	394				
	Toplam	395	3.75							
Öğretim Stratejileri	Anadolu- Fen	231	3.69	Gruplar arası	.18	2	.09	.27	.76	-
	Genel	99	3.72	Gruplar içi	133.10	392	.34			
	Mesleki-Teknik	65	3.65	Toplam	133.29	394				
	Toplam	395	3.69							
Sınıf Yönetimi	Anadolu- Fen	231	3.73	Gruplar arası	.52	2	.26	.77	.46	-
	Genel	99	3.75	Gruplar içi	133.84	392	.34			
	Mesleki-Teknik	65	3.64	Toplam	134.36	394				
	Toplam	395	3.72							
Öz yeterlik (toplam)	Anadolu- Fen	231	3.74	Gruplar arası	.50	2	.25	.92	.39	-
	Genel	99	3.73	Gruplar içi	107.19	392	.27			
	Mesleki-Teknik	65	3.64	Toplam	107.69	394				
	Toplam	395	3.72							

* $p < .05$

Mezun olunan lise türü değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik $F_{(2, 394)} = 2.04, p > .05$, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik $F_{(2, 394)} = .27, p > .05$, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında $F_{(2, 394)} = .77, p > .05$ ve öz yeterlik geneli açısından $F_{(2, 394)} = .92, p > .05$ anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı, başka bir ifadeyle farklı türde liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Kahyaoğlu ve Yangın (2007), Yenice (2012), Saracaloğlu ve diğerleri (2013), Yılmaz, Gerçek, Köseoğlu ve Soran (2006), Gürol, Altunbaş ve Karaaslan (2011), Çetinkaya (2007) ve Karakuş'un (2017) yaptığı araştırmaların sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterliliklerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmalar ile araştırmanın sonucu birbirini destekler niteliktedir.

Öğretmen adayları eğitim fakültesinde öğrenci olana kadar ilköğretim, ortaokul ve lise olmak üzere 12 yıllık zorunlu eğitim görürler. Mezun oldukları lise türü farklı olsa bile önceki yaşantılarında benzer deneyimlere sahip olduklarından farklı liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları benzer sonuca ulaşılmış olabilir. Bu durumun diğer bir sebebi ise öğretmen adayları aynı fakültede yetiştirildiği, aynı dersleri gördüğü için öz yeterlik inançlarında anlamlı farklılık görülmemiş olabilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının mezun oldukları lise türüne göre ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Mezun Oldukları Lise Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Kişisel Denetim	Anadolu- Fen	231	2.65	Gruplar arası	.59	2	.29	.85	.42	-
	Düz	99	2.56	Gruplar içi	136.96	392	.35			
	Mesleki-Teknik	65	2.59	Toplam	137.56	394				
	Toplam	395	2.62							
Şansa İnanma	Anadolu- Fen	231	2.73	Gruplar arası	.09	2	.04	.17	.83	-
	Düz	99	2.70	Gruplar içi	103.01	392	.26			
	Mesleki-Teknik	65	2.73	Toplam	103.10	394				
	Toplam	395	2.73							
Çabalamanın Anlamsızlığı	Anadolu- Fen	231	2.33	Gruplar arası	.56	2	.28	.75	.47	-
	Düz	99	2.41	Gruplar içi	147.18	392	.37			
	Mesleki-Teknik	65	2.30	Toplam	147.74	394				
	Toplam	395	2.35							
Kadercilik	Anadolu- Fen	231	3.49	Gruplar arası	4.73	2	2.37	3.28	.03*	1>2
	Düz	99	3.28	Gruplar içi	282.62	392	.72			1>3
	Mesleki-Teknik	65	3.25	Toplam	287.37	394				
	Toplam	395	3.40							
Adil olmayan dünyaya inancı	Anadolu- Fen	231	2.23	Gruplar arası	.39	2	.19	.38	.68	-
	Düz	99	2.20	Gruplar içi	203.76	392	.52			
	Mesleki-Teknik	65	2.30	Toplam	204.16	394				
	Toplam	395	2.24							
Denetim Odağı (toplam)	Anadolu- Fen	231	2.61	Gruplar arası	.15	2	.07	.55	.57	-
	Düz	99	2.57	Gruplar içi	55.03	392	.14			
	Mesleki-Teknik	65	2.57	Toplam	55.18	394				
	Toplam	395	2.59							

 * $p < .05$

Mezun olunan lise türü değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının, denetim odağına ilişkin görüşlerinin sadece kadercilik boyutunda $F_{(2, 394)} = 3.28$, $p < .05$ anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Yapılan çoklu grup karşılaştırma testi sonucunda Anadolu ve Fen lisesinden mezun olan öğrencilerin genel lise ile mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilere göre daha yüksek aritmetik ortalama puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular kadercilik boyutunda Fen ve Anadolu lisesinden mezun olan öğrencilerin genel lise, mesleki ve teknik liseden mezun olan öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde dıştan denetim odaklı oldukları söylenebilir.

Yapılan literatür taramasında öğretmen adaylarının denetim odağını inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Şara (2012) Sınıf öğretmeni adayları ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının denetim odağının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediğini belirlemiştir. Saracaloğlu ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırma bulguları ile mevcut araştırma bulguları çelişmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?*” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden okudukları sınıf değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öğrenci Katılımı	1. sınıf	92	3.75	Gruplar arası	.77	3	.25	.78	.50	-
	2. sınıf	93	3.83	Gruplar içi	131.67	403	.32			
	3. sınıf	105	3.72	Toplam	132.44	406				
	4. sınıf	117	3.72							
	Toplam	407	3.75							
Öğretim Stratejileri	1. sınıf	92	3.72	Gruplar arası	.96	3	.32	.96	.41	-
	2. sınıf	93	3.72	Gruplar içi	135.62	403	.33			
	3. sınıf	105	3.62	Toplam	136.59	406				
	4. sınıf	117	3.73							
	Toplam	407	3.70							
Sınıf Yönetimi	1. sınıf	92	3.78	Gruplar arası	1.07	3	.36	1.05	.36	-
	2. sınıf	93	3.76	Gruplar içi	136.88	403	.34			
	3. sınıf	105	3.64	Toplam	137.96	406				
	4. sınıf	117	3.74							
	Toplam	407	3.73							
Öz yeterlik (toplam)	1. sınıf	92	3.75	Gruplar arası	.69	3	.23	.84	.47	-
	2. sınıf	93	3.77	Gruplar içi	109.39	403	.27			
	3. sınıf	105	3.66	Toplam	110.07	406				
	4. sınıf	117	3.73							
	Toplam	407	3.72							

Öğrenim görülen sınıf değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik $F_{(3, 406)} = .78$, $p > .05$, öğretim stratejilerine yönelik

öz yeterlik $F_{(3, 406)} = .96, p > .05$, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında $F_{(3, 406)} = .78, p > .05$ ve öz yeterlik geneli açısından $F_{(3, 406)} = .84, p > .05$ anlamlı biçimde farklılaşmadığı ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı şekilde değişmediğini, başka bir ifadeyle farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) ve Saracaloğlu vd. (2013) yaptığı araştırmaların sonucu bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) yaptığı araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyi sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Benzer biçimde Saracaloğlu ve diğer. (2013) Fen bilgisi, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının öz yeterlik inancını inceledikleri araştırmada öz yeterlik algısının sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Altunçekiç, Yaman ve Koray'ın (2005) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiğini, bu farklılığın birinci sınıflarla diğer sınıflar arasında olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmanın sonucu mevcut araştırma sonucu ile çelişmektedir.

Tablo 8

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{X}	Varyansın	Kareler	sd	Kareler	F	p	Fark
Kişisel Denetim	1. sınıf	92	2.66	Gruplar arası	.41	3	.14	.40	.75	-
	2. sınıf	93	2.60	Gruplar içi	140.10	403	.38			
	3. sınıf	105	2.63	Toplam	140.52	406				
	4. sınıf	117	2.58							
	Toplam	407	2.62							
Şansa İnanma	1. sınıf	92	2.76	Gruplar arası	.41	3	.13	.51	.67	-
	2. sınıf	93	2.69	Gruplar içi	109.16	403	.27			
	3. sınıf	105	2.72	Toplam	109.57	406				
	4. sınıf	117	2.68							
	Toplam	407	2.71							
Çabalamanın Anlamsızlığı	1. sınıf	92	2.33	Gruplar arası	.11	3	.04	.10	.95	-
	2. sınıf	93	2.31	Gruplar içi	151.76	403	.37			
	3. sınıf	105	2.34	Toplam	151.88	406				
	4. sınıf	117	2.35							
	Toplam	407	2.33							
Kadercilik	1. sınıf	92	3.50	Gruplar arası	1.31	3	.43	.60	.61	-
	2. sınıf	93	3.37	Gruplar içi	290.28	403	.72			
	3. sınıf	105	3.42	Toplam	291.60	406				
	4. sınıf	117	3.35							
	Toplam	407	3.41							
Adil olmayan dünya inancı	1. sınıf	92	2.22	Gruplar arası	.72	3	.02	.04	.98	-
	2. sınıf	93	2.21	Gruplar içi	209.33	403	.52			
	3. sınıf	105	2.22	Toplam	209.41	406				
	4. sınıf	117	2.25							
	Toplam	407	2.23							
Denetim Odağı	1. sınıf	92	2.62	Gruplar arası	.20	3	.06	.47	.70	-
	2. sınıf	93	2.57	Gruplar içi	57.18	403	.14			
	3. sınıf	105	2.60	Toplam	57.38	406				
	4. sınıf	117	2.57							
	Toplam	407	2.59							

Öğrenim görülen sınıf değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının denetim odağı algılarında, kişisel denetim $F_{(3, 406)} = .40, p > .05$, şansa inanma $F_{(3, 406)} = .51, p > .05$, çabalamanın anlamsızlığı $F_{(3, 406)} = .10, p > .05$, kadercilik $F_{(3, 406)} = .60, p > .05$, adil olmayan dünya inancı $F_{(3, 406)} = .04, p > .05$ boyutlarında ve denetim odağının geneli açısından $F_{(3, 406)} = .47, p > .05$ anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı biçimde değişmediğini, başka bir ifadeyle farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Durna ve Şentürk (2012), farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin denetim odaklarını çeşitli değişkenler bakımından incelediği araştırmasında öğrencilerin denetim odaklarının sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Benzer biçimde Akbulut'un (2006) 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, denetim odağının sınıf düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Dilmaç (2008), görsel sanatlar bölümünde okuyan öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyine göre denetim odaklarının anlamlı biçimde farklılaşmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Saracaloğlu vd. (2013) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının denetim odağının okudukları sınıfa göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını söylemişlerdir. Yapılan bu çalışmalar araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulabilmek için, her bir ölçek ve alt boyutlar için, öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Testi Sonuçları

Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Öğrenci Katılımı	-								
2. Öğretim Stratejileri	.76**	-							
3. Sınıf Yönetimi	.68**	.70**	-						
4. Öz yeterlik (toplam)	.90**	.91**	.88**	-					
5. Kişisel Denetim	-.36**	-.29**	-.30**	-.35**	-				
6. Şansa İnanma	-.07	-.08	-.10*	-.09	.25**	-			
7. Çabalamanın Anlamsızlığı	-.04	-.03	-.10*	-.06	-.02	.48**	-		
8. Kadercilik	.15**	.10*	.15**	.15**	-.22**	.16**	.33**	-	
9. Adil olmayan dünya inancı	-.07	-.035	-.05	-.06	-.06	.47**	.62**	.22**	-
10. Denetim Odağı (toplam)	-.25**	-.20**	-.23**	-.25**	.63**	.76**	.66**	.22**	.56**

** $p < .01$

* $p < .05$

Tablo 9’ daki bulgular incelendiğinde, öz yeterliğin alt boyutları olan öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Ayrıca öz yeterliğin geneli ile öz yeterliğin alt boyutları arasında da pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Analizler sonucunda elde edilen bulgular denetim odağı açısından incelendiğinde, denetim odağının alt boyutları ile denetim odağının geneli arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca bu değişkenler arasında korelasyon katsayılarının .22 ile .76 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ise, denetim odağının geneli ile öz yeterliğin geneli arasında negatif yönde düşük düzeyde $r = -.25$, $p < .01$ anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca denetim odağının geneli ile öz yeterliğin alt boyutları arasında da negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu ve bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının $-.20$ ile $-.25$ arasında değiştiği belirlenmiştir.

Yapılan literatür çalışması sonucunda hem yurt içinde hem yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Saracaloğlu ve diğer. (2013), yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile içsel kontrol odağı arasında düşük düzeyde pozitif ($r = .154$) ve anlamlı ilişki ve dışsal kontrol odağı ile öz yeterlik inancı arasında düşük düzeyde negatif ($r = -.174$) ve anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yenice vd. (2012), Fen Bilgisi öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik puanları ile denetim odağı puanları arasında anlamlı ilişki olduğunu söylemişlerdir. Benzer şekilde Severino vd. (2011) yapmış oldukları araştırmada öz yeterlik inancı ile denetim odağı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmaların sonuçları, mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik algılarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?*” biçiminde ifade edilmiştir.

Denetim odağı ve öz yeterlik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 10’ da verilmiştir.

Tablo 10
Denetim Odağı ve Öz yeterlik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Öğrenci Katılımı			Öğretim Stratejileri			Sınıf Yönetimi			Öz yeterlik (toplam)		
	B	Sh	β	B	Sh	β	B	Sh	β	B	Sh	β
Sabit	4.55	.200		4.43	.21		4.43	.209		4.47	.187	
Kişisel Denetim	-.363	.049	-.37**	-.282	.051	-.286**	-.288	.510	-.290**	-.311	.045	-.351**
Şansa İnanma	.095	.063	.08	.016	.067	.014	.044	.066	.039	.052	.058	.052
Çabalamanın Anlamsızlığı	-.048	.059	-.05	-.024	.062	-.025	-.146	.061	-.153*	-.073	.054	-.085
Kadercilik	.071	.034	.10*	.037	.036	.053	.092	.035	.134*	.066	.031	.108*
Adil olmayan dünya inancı	-.101	.049	-.12*				-.019	.051	-.023	-.055	.045	-.076
R^2	.158			.090			.122			.146		
Düzeltilmiş R^2	.148			.079			.111			.136		
$F_{(5,401)}$	15.07			7.93			11.09			13.74		

Not. sh = standart hata

* $p < .05$

** $p < .01$

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının, öz yeterliğin alt boyutu olan *öğrenci katılımına yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı değişkenleri birlikte, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik ile anlamlı bir ilişki sergilemiştir ($F_{(5-401)} = 15.07, p < .01$). Söz konusu beş değişken birlikte, öğrenci katılımına yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %16'sını açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden kişisel denetim ($\beta = -.37, p < .01$), kadercilik ($\beta = .10, p < .05$) ve adil olmayan dünya inancının ($\beta = -.12, p < .05$) öğrenci katılımına yönelik öz yeterliği anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliğin alt boyutu olan *öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı değişkenleri birlikte, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik ile anlamlı bir ilişki sergilemiştir ($F_{(5-401)} = 7.93, p < .01$). Söz konusu beş değişken birlikte, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın %9'unu açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden sadece kişisel denetimin ($\beta = -.28, p < .01$) öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliği anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliğin alt boyutu olan *sınıf yönetimine yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı değişkenleri birlikte, sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik ile anlamlı bir ilişki sergilemiştir ($F_{(5-401)} = 11.09, p < .01$). Söz konusu beş değişken birlikte, sınıf yönetimine yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %12'sini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden kişisel denetim ($\beta = -.29, p < .01$), çabalamanın anlamsızlığı ($\beta = -.15, p < .05$) ve kaderciliğin ($\beta = .13, p < .05$) sınıf yönetimine yönelik öz yeterliği anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliği ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı değişkenleri birlikte, öz yeterlik ile anlamlı bir ilişki sergilemiştir ($F_{(5-401)} = 13.74, p < .01$). Söz konusu beş değişken birlikte, öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %14'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden kişisel denetim ($\beta = -.35, p < .01$) ve kaderciliğin ($\beta = .10, p < .05$) öz yeterliği anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Öz Yeterlik Ölçeğine verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin ($X=3.72$) “oldukça yeterli” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının öz yeterlik ölçeğinin alt boyutları için aldıkları puanların aritmetik ortalamasına bakıldığında öğrenci katılımı ($X=3.75$), öğretim stratejileri ($X=3.70$), sınıf yönetimi ($X=3.73$) boyutlarında öz yeterlikleri “oldukça yeterli” düzeyde çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının aritmetik ortalamasına bakıldığında ($X=2.59$) “pek uygun değil” düzeyinde çıkmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağı ölçeğinin alt boyutları tek tek incelendiğinde en yüksek ortalama puanının kadercilik boyutunda ($X = 3.41$), en düşük ortalamasının

adil olmayan dünya inancı boyutunda ($X=2.23$) olduğu görülmüştür. Diğer alt boyutlara bakıldığında kişisel denetim boyutunda ($X=2.62$) “uygun”, şansa inanma boyutunda ($X=2.71$) “uygun”, çabalamanın anlamsızlığı boyutunda ($X=2.33$) “pek uygun değil” düzeyinde çıkmıştır.

Bu bağlamda öğretmen adaylarının denetim odağının alt boyutu olan kadercilik boyutunda daha yüksek düzeyde dıştan denetimli oldukları, öte yandan adil olmayan dünya inancı boyutunda ise en düşük düzeyde dıştan denetimli oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları cinsiyet değişkenine göre öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde anlamlı biçimde farklılaşmazken, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlilik boyutunda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma kadın öğretmen adayları lehinedir.

Öğretmen adaylarının denetim odağının toplamda cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Fakat öğretmen adaylarının denetim odağının alt boyutlarından çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı boyutlarına ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı boyutlarında aritmetik ortalama puanlarına bakıldığında kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından daha düşük puan aldıkları görülmektedir. Bu bağlamda kadın öğretmen adaylarının çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı boyutları açısından erkek öğretmen adaylarına kıyasla daha az düzeyde dıştan denetimli oldukları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öz yeterliliklerinde, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlilik, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlilik, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlilik boyutlarında ve öz yeterlilik geneli açısından mezun olunan lise türü değişkenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterliliklerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde değişmediğini göstermiştir. Bu sebeple farklı türde liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterliliklerinin benzer düzeyde olduğu yorumu yapılabilir.

Öğretmen adaylarının, denetim odağı toplam puanlarında mezun olunan lise türüne göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat denetim odağına ilişkin algılarının kadercilik boyutunda mezun olunan lise türü değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadercilik boyutunda Anadolu ve Fen lisesinden mezun olan öğretmen adaylarının aritmetik ortalama puanları genel lise ve mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğretmen adaylarının aldıkları puanlardan yüksektir. Bu nedenle Anadolu ve Fen lisesinden mezun olan öğretmen adaylarının genel lise, mesleki ve teknik liseden mezun olan öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde dıştan denetim odaklı oldukları söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik algılarında, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlilik, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlilik, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlilik boyutlarında ve öz yeterlilik ölçeğinin genelinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının benzer öz yeterlilik inancına sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Denetim odağı açısından öğretmen adaylarının algılarının, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı boyutlarında ve denetim odağının genelinde sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının benzer olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında, denetim odağının geneli ile öz yeterliliğin geneli arasında

negatif yönde düşük düzeyde $r = -.25$, $p < .01$ anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buna göre öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmen adaylarının daha içsel denetim odağına sahip olacağı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliği ne şekilde yordadığını belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, kişisel denetim, şansa inanma, çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik, adil olmayan dünya inancı değişkenleri birlikte, öz yeterlik ile anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Bu beş değişken birlikte, öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %14'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayıları göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden kişisel denetim ve kaderciliğin öz yeterliği anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1) Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının denetim odağı düzeyi “ pek uygun değil” düzeyinde bulunmuştur. Öğretmen adaylarının daha içten denetimli olması için ders programlarında kişilik özelliklerini geliştirecek ders ve konulara yer verilebilir.

2) Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı ile denetim odağı arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucu göz önüne alındığında öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının düzeyi arttıkça daha içsel denetimli oldukları söylenebilir. Bu sebeple öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının düzeyini arttıracak imkânlar sunulabilir. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancının güçlenmesi ve kendilerini geliştirebilmeleri için araştırma inceleme yapma ve bunları sunma fırsatı verilebilir.

3) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inanç düzeylerini geliştirecek sempozyum, panel, konferans gibi etkinlikler düzenlenebilir.

4) Denetim odağı öğretmen adaylarının önemli kişilik özelliklerinden biridir. Ayrıca öğretmen adaylarının denetim odakları öğrencilerinin denetim odağının gelişimini etkilemektedir. Bu sebeple eğitim fakültelerine alınacak öğrencilerin kişilik özelliklerinin incelenebilir. Ayrıca eğitimleri boyunca denetim odağının olumlu olarak gelişmesi için çalışmalar yapılabilir.

5) Bu çalışmada öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının okudukları sınıfa göre anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının okuduğu sınıf düzeyi arttıkça denetim odağı ve öz yeterlik inancının artması beklenen bir durumdur. Bu nedenle öğrencilerin aldıkları derslerde denetim odağının ve öz yeterliliğinin gelişimini sağlamaya yönelik etkinliklere yer verilmelidir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1) Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının öz yeterlikleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Fakat yapılan literatür çalışmasında bu araştırma sonucu ile çelişen araştırmaların olduğu görülmüştür. Bu konuda daha ayrıntılı nitel araştırmalar yapılabilir.

2) Öğretmen adaylarının daha içsel denetimli olmaları için ne tür çalışmalar yapılabileceği araştırılabilir.

3) Yapılan literatür çalışmasında denetim odağı ve öz yeterlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu sebeple farklı örneklem gruplarında denetim odağı ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar yapılabilir.

4) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma İnönü Üniversitesinde okuyan öğretmen adaylarının görüşleri alınarak yapılmıştır. Buna benzer bir araştırma farklı üniversitelerde okuyan öğretmen adayları ile yapıp sonuçları karşılaştırılabilir.

5) Denetim odağı dışında öğretmen adaylarının öz yeterlik inanç düzeylerini yordayacağı düşünülen farklı değişkenlerle araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, A. ve Çelikkaleli, O. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 98-110.
- Akbulut, E. (2006). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin denetim odaklarına ilişkin algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3), 171-180.
- Akkaya, R. (2015). *Öğretmenlerin kontrol odağı ile iş doyumunu arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 1–10.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2004). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı ve öz-yeterlik inancı üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 11–20.
- Akkoyunlu, B., Orhan, F. ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için bilgisayar öğretmenliği öz-yeterlik ölçeği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1–8.
- Altunçekiç, A., Yaman, S. ve Koray, O. C. ve (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 355-364.
- Altun, T. (2015). *Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ashton, P. T. (1984). Teacher efficacy: A motivational paradigm for effective teacher education. *Journal of Teacher Education*, 35 (5), 28-32.
- Aşkar, P. Ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-8.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (8. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). Kontrol odağının çalışanların nezaket ve yardım etme davranışlarına etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 159-168.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K. Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çapa, Y., Çakıroğlu, J., ve Sarıkaya, H. (2005). Öğretmen öz-yeterlik ölçeği Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 74-81.

Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.

Çingir, H. (1990). *Örnekleme kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basım Evi.

Dağ, İ. (1990). *Kontrol odağı, stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri* (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.

Dembo, M. ve Gibson, S., (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569-582.

Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.

Dilmaç, O. (2008). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 1-14.

Dönmez, A. ve Başal, A. H. (1985). Çevre büyüklüğü ve 10- 12 yaş ilkökul çocuklarında denetim odağı. *Psikoloji Dergisi*. 5(18). 7-14.

Dönmez, A. (1986). Denetim odağı: Temel araştırma alanları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 19(1), 259-280.

Durna, U. ve Şentürk, K. F. (2012). Üniversite öğrencilerinin denetim odaklarını çeşitli değişkenler yardımıyla tespit etmeye yönelik bir çalışma. *ZKU Journal of Social Sciences*, 8(15), 37-48.

Ekici, G. (2009). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 98-110.

Ertok Konuk, N. (2011). *Müzik öğretmeni adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlilik algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.

Genç, E. (2000). *Öğretmenlerde denetim odağının problem çözmeye yönelik yaratıcılıklarıyla ilgisi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Gibson, S., ve Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76, 569-582.

Gürol, A., Altunbaş, S. ve Karaaslan, N. (2010). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve epistemolojik inançları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy, Education Sciences*, 5(3), 1395-1404.

Hazır Bıkmaz, F. (2014). Öz yeterlik İnançları. Y. Kuzgun, D. Deryakulu(Ed.), *Eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Hoy, W. K. ve Woolfolk, A. E., (1990). Prospective teachers' sense of efficacy and beliefs about control. *Journal of Educational Psychology*, 82, 81-91.

İnanc, Y. B. ve Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik kuramları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Kahyaoğlu, M. ve Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 73-84.

Karakuş, İ. (2017). *Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi).Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kiremit, H. (2006). *Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz yeterlik inançlarının karşılaştırılması* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Kurt, H., Güngör, F. ve Ekici, G. (2014). The relationship among teacher efficacy, efficacy regarding teaching, and responsibility for student achievement, *Social and Behavioral Sciences*, 116, 802-807.

Küçükkaragöz, H. (1998). *İlkokul öğretmenlerinde kontrol odağı ve öğrencilerinin kontrol odağının oluşumuna etkileri* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Morgil, İ., Seçken, N. ve Yücel, A. S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 62-72.

Özden, Y. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyler hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,5(9), 39-55.

Pajares, F. (1997). *Current Directions in Selfefficacy Research*. In M. L. Maehr & P. R. Pintrich (Eds.), Greenwich, CT: JAI Pres.

Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies For Internal Versus External Control Of Reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*. 80(1).

Saracaloğlu, A. S., Certel, Z., Varol, R. S. ve Bahadır, Z. (2012). Beden eğitimi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ve denetim odaklarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 54-65.

Saracaloğlu, A. S., Yenice, N. ve Özden, B. (2013). Fen bilgisi, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen öz-yeterlik algılarının ve akademik kontrol odaklarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 227-250.

Saracaloğlu, A. S., ve Yılmaz, S. (2011). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumları ile denetim odaklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 468- 478.

Sarıkaya, P. (2007). *Tükenmişlik sendromunun kişilik özelliklerinden denetim odağı ile ilişkisi ve bir uygulama* (Yüksek lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Schunk, Dale H. (1991). Self -efficacy and academic motivation, *Educational Psychologist*, 26, 207-132.

Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5 (58). 40-45.

Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Severino, S., Aiello, F., Cascio, M., Ficarra, L. ve Messina, R. (2011). Distance education: the role of self-efficacy and locus of control in lifelong learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 28, 705-717

Sönmez, V. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şara, P. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme ve ders çalışma stratejileri, problem çözme becerileri ve denetim odağı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Şişman, M. (1999). *Öğretmenliğe giriş* (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Taşkın, Ş. C. ve Hacıömeroğlu, G. (2010). Öğretmen öz yeterlik inanç ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27.

Tschannen–Moran, M. & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *teaching and teacher education*, 17(7), 783–805.

Ünal, S. ve Ada, S., (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Yağışan, N. Sünbül, A. M. ve Yücalan, Ö. B. (2007), Eğitim fakültesi güzel sanatlar ve diğer bölüm öğrencilerinin benlik imgesi ve denetim odaklarının karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 595-607.

Yenice, N., Evren, B., Özden, B. (2012). Relationship between self-efficacy perceptions of science teacher candidates and academic control focus. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 46, 4044-4049.

Yeşilyaprak, B. (2014). Denetim odağı. Y. Kuzgun, D. Deryakulu(Ed.), *Eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yetim, A. A. ve Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin mesleki ve kişisel nitelikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 541-550.

Yılmaz M., Gerçek, C., Köseoğlu, P. ve Soran, H. (2006). Hacettepe üniversitesi biyoloji öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik inançlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 278-287.